

نقش صنعت بیمه در بهبود فضای کسب و کار در ایران

مسعود باغستانی میبیدی

دکترای اقتصاد دانشگاه آزاد واحد علوم و تحقیقات

kelk450@yahoo.com

نگار جعفری فشارکی

دانشجوی دکترای اقتصاد دانشگاه آزاد واحد علوم و تحقیقات

negar.1983@yahoo.com

صنعت بیمه به دلیل ماهیت توزیع‌کنندگی ریسک و تأمین‌کنندگی منابع مالی بلندمدت در اقتصاد و به دلیل وجود رشته‌های مختلف بیمه‌ای که نقش هماهنگ‌کنندگی بازارهای مالی را بر عهده دارند می‌تواند به بهبود فضای کسب و کار کمک شایانی نماید. صنعت بیمه به‌طور مستقیم در شاخص‌ها و زیرشاخص‌های بهبود فضای کسب و کار وارد نمی‌شود، اما از طریق اثرگذاری بر بازارهای مالی و بر شاخص‌های بهبود فضای کسب و کار، می‌تواند شرایط توسعه کسب و کار را فراهم آورد. از مهم‌ترین شاخص‌های بهبود فضای کسب و کار می‌توان به شاخص اخذ اعتبار و همچنین حمایت از سرمایه‌گذاران اشاره نمود. شاخص اخذ اعتبار به میزان دسترسی به منابع مالی اشاره دارد و در این زمینه صنعت بیمه نقش مستقیم و غیرمستقیم در نظام تأمین مالی و تسهیل فرایند تأمین اعتبار ایفا می‌نماید و می‌تواند شاخص فضای کسب و کار را ارتقا بخشد. شاخص حمایت از سرمایه‌گذاران به‌طور عمده به فضای حقوقی بازار سرمایه برمی‌گردد، اما زیرشاخص حمایت از سهامداران که در این شاخص وجود دارد جایگاه فعالیت صنعت بیمه برای گسترش نقش بازار سرمایه در بهبود فضای کسب و کار خواهد بود. در این مقاله ضمن بررسی جایگاه ایران در شاخص بهبود فضای کسب و کار و همچنین زیرشاخص‌های اخذ اعتبار و حمایت از سرمایه‌گذاران به بررسی تفصیلی نقش صنعت بیمه در بهبود فضای کسب و کار پرداخته و عملکرد این صنعت مورد بررسی قرار گرفته و با تبیین چالش‌های موجود برای ارتقای نقش این صنعت در بهبود فضای کسب و کار راهکار ارائه شده است. نتایج مطالعه حاکی از نقش اندک صنعت بیمه در بهبود فضای کسب و کار در کشور و نیازمندی این صنعت به بازبینی در این جهت می‌باشد.

واژه‌های کلیدی: بیمه، فضای کسب و کار، تأمین مالی.

۱. مقدمه

بی‌شک از بزرگترین دغدغه‌های مسئولین و تصمیم‌گیران کلان هر کشوری وضعیت اقتصادی آن کشور می‌باشد. رشد اقتصادی هر کشور همبستگی بسیار زیادی با ایجاد و بهبود زیرساخت‌های اقتصادی و فضای کسب و کار آن کشور دارد. تعیین اهداف اقتصادی مناسب و انتخاب استراتژی‌های

هوشمندانه و تبدیل آن به برنامه‌های عملیاتی بخش مهمی از این فرایند است، اما عامل دیگری که اهمیت بسزایی در دستیابی به اهداف تعیین شده دارد توسعه و تسهیل فضای کسب و کار می‌باشد که ایجاد، حفظ و بهبود آن نقش مهمی در دستیابی به اهداف اقتصادی تعیین شده دارد. رابطه بین توسعه فضای کسب و کار و بخش مالی هر اقتصاد که شامل بخش‌هایی مانند بانک‌ها، شرکت‌های بیمه و بازار سرمایه هستند قابل انکار نیست. این بخش‌ها که تشکیل‌دهنده بخش مالی و به‌طور ویژه نظام تأمین مالی هستند چه از روش‌های مستقیم مانند تأمین منابع مالی و تأمین اعتبار برای بخش‌های تولیدی و صنایع و چه از روش‌های غیرمستقیم مانند نقش تسهیل‌کنندگی آنها در راه‌اندازی کسب و کار جدید و همچنین تسهیل روند انجام فعالیت‌های اقتصادی به بهبود فضای کسب و کار و در نتیجه افزایش رشد اقتصادی و توسعه هر کشور کمک خواهند نمود.

صنعت بیمه نیز به‌عنوان یکی از مهم‌ترین بخش‌های تأمین‌کننده منابع مالی بلندمدت و همچنین به‌دلیل نقش توزیع‌کنندگی ریسک آن نقش قابل توجهی را می‌تواند در توسعه فضای کسب و کار هر کشور ایفا نماید. بر این اساس برای صنعت بیمه در توسعه فضای کسب و کار ۲ نقش می‌توان در نظر گرفت. یک نقش این صنعت به تأمین منابع مالی و کمک به دسترسی بنگاه‌ها و صنایع به منابع مالی بلندمدت برمی‌گردد؛ نقشی که این صنعت در نظام تأمین مالی از طریق رشته بیمه‌ای عمر و پس‌انداز دارد که موجب افزایش عرضه وجوه و به‌تبع آن کاهش هزینه‌های تأمین مالی می‌گردد. نقش دیگر آن عبارت است از نقشی که این صنعت می‌تواند در تسهیل‌کنندگی فرایند تأمین اعتبار و منابع مالی در سایر بخش‌های مالی و توزیع ریسک فعالیت‌های اقتصادی از طریق رشته‌های بیمه‌ای همچون بیمه‌های اعتباری، بیمه سهام و بیمه سپرده داشته باشد. هر کسب و کاری در معرض مخاطراتی قرار دارد که ممکن است هزینه‌های سنگینی را بر آن تحمیل کنند. صنعت بیمه از طریق پوشش ریسک می‌تواند به پایداری کسب و کارها کمک کند.

در این مقاله ضمن تبیین و بررسی نقش صنعت بیمه در توسعه فضا و رشد شاخص‌های کسب و کار در کشور، عملکرد هر یک از رشته‌های بیمه‌ای بررسی شده و به چالش‌های مرتبط به هر رشته پرداخته شده است تا از این طریق راهکارهای لازم به منظور توسعه فضای کسب و کار در کشور توسط صنعت بیمه به‌دست آید.

۲. نظام تأمین مالی در تعامل با توسعه فضای کسب و کار

تأمین منابع مالی برای بنگاه‌ها و صنایع به منظور اهداف تولیدی از طریق نظام اعتباری همواره به‌عنوان یکی از محوری‌ترین عوامل رشد و توسعه می‌باشد. به‌طوری‌که در بیشتر کشورهای جهان،

فعالان اقتصادی محدودیت‌های تأمین مالی و دسترسی به بازارهای اعتباری را به‌عنوان بزرگترین مانع در جریان فعالیت‌های اقتصادی و رشد خود عنوان می‌کنند. دسترسی آسان و کم‌هزینه بنگاه‌های تولیدی به منابع مالی در هر کشور به میزان توسعه‌یافتگی مالی و به‌طور خاص به توسعه‌یافتگی نظام تأمین مالی بستگی دارد. بنابراین نظام تأمین مالی از طریق اثرگذاری بر سهولت دسترسی به عامل سرمایه به‌عنوان مهم‌ترین عامل محدود کننده رشد در کشورهای در حال توسعه می‌تواند بر رشد اقتصادی این کشورها بسیار اثرگذار باشد. در صورتی که منابع مالی کافی و کم‌هزینه در اختیار بنگاه‌های تولیدی قرار نگیرد، این بنگاه‌ها مجبور به تولید در مقیاس کمتر از میزان حداکثر ظرفیت تولیدی خود هستند؛ بنابراین موجب کاهش کارایی در تولید و هزینه خواهد شد و در نتیجه رشد اقتصادی را تضعیف خواهد نمود.

برای درک بهتر نظام تأمین مالی اینگونه عنوان می‌شود که اگر فعالان اقتصادی (اعم از خانوارها و بنگاه‌ها و دولت) قادر نباشند در طول زمان بین جریان درآمدی و جریان هزینه‌های خود توازن برقرار نمایند، نیاز دارند تا این شکاف میان درآمد و هزینه را از طریق یک سازوکار مشخص جبران نمایند. از این‌رو به‌طور مشخص فرایند ایجاد و جمع‌آوری و افزایش منابع مالی جهت تخصیص برای تأمین مخارج فعالان اقتصادی، تأمین مالی نامیده می‌شود. بسته به اینکه نظام مالی یک کشور بانک‌محور و یا بازارمحور باشد توزیع نظام تأمین مالی به سمت هر کدام چوله خواهد شد. به‌عنوان مثال در صورتی که نظام تأمین در یک کشور بانک‌محور باشد، بانک‌ها و در صورتی که نظام تأمین مالی بازارمحور باشد بازارهایی همچون بازار سرمایه و بیمه در تأمین منابع مالی نقش بیشتری خواهند داشت.

توسعه فضای کسب و کار نیز به‌معنای بهبود و رونق بخش تولیدی در اقتصاد و در پی آن رشد اقتصادی است. این امر به نحوی است که اصلاح و بهبود فضای کسب و کار زمینه مشارکت بیشتر بخش خصوصی در عرصه فعالیت‌های اقتصادی را بیشتر نموده و از این طریق به ارتقای سطح اشتغال و تولید کمک می‌نماید. محیط کسب و کار شامل نهادها، مقررات و رویه‌های اداری مندرج در محیط فعالیت اقتصادی است و به نوعی هزینه‌های غیرفنی فعالیت اقتصادی را تعیین می‌کند. هر چه مراحل، هزینه‌ها و زمان انجام مراحل ثبت شرکت، اخذ مجوز از شهرداری و سایر دستگاه‌های مرتبط برای تأسیس محل فعالیت، دریافت انشعاب برق، استخدام و اخراج کارکنان، ثبت دارایی در سازمان ثبت املاک، اخذ تسهیلات و اعتبارات، حمایت از سهامداران خرد، پرداخت مالیات، تجارت خارجی، صدور حکم در نظام قضایی و اعلام ورشکستگی و خاتمه بخشیدن به کسب و کار کمتر باشد هزینه‌های شروع و تداوم فعالیت اقتصادی کاهش و احتمال شکل‌گیری کسب و کارها افزایش می‌یابد.

اهمیت نقش توسعه بخش مالی و در پی آن توسعه تأمین مالی کشور در توسعه فضای کسب و کار به این دلیل است که بخش مالی کارآمد در تجهیز منابع برای سرمایه‌گذاری، تشویق برای ورود و

تجهیز سرمایه خارجی و همچنین بهینه‌سازی سازوکار تخصیص منابع نقش اساسی ایفا می‌کند و یک نظام مالی توسعه‌یافته در یک کشور، با تأمین مالی مناسب برای بخش حقیقی اقتصاد، فرصت‌های مناسبی را برای رشد و توسعه اقتصادی به وجود می‌آورد و به این ترتیب مسیر بهبود فضای کسب و کار در یک کشور را هموارتر می‌نماید. این امر به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه از جمله ایران که در آن محدودیت منابع مالی و عدم دسترسی آسان و ارزان به منابع مالی به نوعی بزرگترین مانع توسعه بخش تولیدی می‌باشد بیشتر نمود پیدا می‌کند.

بانک جهانی امور مربوط به فضای کسب و کار را در قالب شاخص‌های فضای کسب و کار تقسیم‌بندی نموده و هر سال رتبه کشورها را بر اساس این شاخص‌ها از منظر توسعه فضای کسب و کار در گزارشی منتشر می‌کند. این شاخص‌ها عبارتند از ثبت شرکت، اخذ مجوز، استخدام و اخراج نیروی کار، ثبت و انتقال مالکیت، اخذ اعتبار، حمایت از سرمایه‌گذاران، پرداخت مالیات، تجارت برون‌مرزی، الزام آور بودن اجرای قراردادها و انحلال یک فعالیت. بر این اساس مبنای اندازه‌گیری و مقایسه محیط کسب و کار یک کشور با سایر کشورها سهولت اجرای شاخص‌های اجرا شده در بالا می‌باشد. رتبه هر کشور بر حسب زمان، هزینه و مراحل انجام هر یک از شاخص‌های مطرح شده مشخص می‌شود. هرچه سرعت انجام یک فعالیت بیشتر و تعداد مراحل اداری و هزینه‌های آن کمتر باشد محیط کسب و کار آن کشور مناسب‌تر و رتبه آن در مقایسه با سایر کشورها بهتر خواهد بود.

بانک جهانی از سال ۲۰۰۰ گروه فضای کسب و کار را تشکیل داده و از سال ۲۰۰۴ به‌طور مرتب و سالانه گزارش‌هایی در این رابطه منتشر می‌کند. بر اساس آخرین گزارش بانک جهانی که مربوط به ماه اکتبر سال ۲۰۱۳ می‌باشد، ایران در بین ۱۸۵ کشور در بهبود فضای کسب و کار حائز رتبه ۱۴۵ شده است. این در حالی است که در سال گذشته یعنی سال ۲۰۱۲، رتبه ایران ۱۴۴ بوده و بنابراین ایران در این شاخص یک پله سقوط داشته است. البته ذکر این نکته نیز لازم به نظر می‌رسد که از سال ۲۰۰۶ که رتبه ایران در فضای کسب و کار در بین کشورهای جهان ۱۰۸ و در بین کشورهای منطقه ۱۴ بوده، تا سال ۲۰۱۳ که رتبه جهانی و منطقه‌ای به ۱۴۵ و ۱۷ رسیده، سقوط قابل توجهی داشته است. جدول زیر رتبه جهانی در منطقه‌ای ایران را در سال‌های ۲۰۰۶ و ۲۰۱۳ نشان می‌دهد.

جدول ۱. رتبه‌بندی کشورهای منطقه از نظر رتبه‌بندی منطقه‌ای و جهانی فضای کسب و کار سال‌های ۲۰۱۳ و ۲۰۰۶

نام کشور	۲۰۱۳		۲۰۰۶	
	رتبه منطقه‌ای	رتبه جهانی	رتبه منطقه‌ای	رتبه جهانی
عربستان سعودی	۱	۳۸	۱	۲۲
عراق	۱۹	۱۱۴	۱۵	۱۶۵
ایران	۱۷	۱۰۸	۱۴	۱۴۵
افغانستان	۲۰	۱۲۲	۱۷	۱۶۸
ارمنستان	۳	۴۶	۲	۳۲
آذربایجان	۶	۹۸	۱۳	۶۷
مصر	۱۲	۱۴۱	۱۹	۱۰۹
اردن	۱۰	۷۴	۷	۱۰۶
قزاقستان	۵	۸۶	۹	۴۹
کویت	۹	۴۷	۳	۸۲
قرقیزستان	۷	۸۴	۸	۷۰
لبنان	۱۳	۹۵	۱۲	۱۱۵
عمان	۴	۵۱	۴	۴۷
پاکستان	۱۱	۶۰	۵	۱۰۷
سوریه	۱۶	۱۲۱	۱۶	۱۴۴
تاجیکستان	۱۵	-	-	۱۴۱
ترکیه	۸	۹۳	۱۱	۷۱
امارات متحده عربی	۲	۶۹	۶	۲۶
ازبکستان	۱۸	۱۳۸	۱۸	۱۵۴
یمن	۱۴	۹۰	۱۰	۱۱۸

مأخذ: گزارش سالانه فضای کسب و کار بانک جهانی.

همانطور که در جدول (۱) که نشان‌دهنده رتبه‌بندی شاخص بهبود فضای کسب و کار در منطقه در سال‌های ۲۰۱۳ و ۲۰۰۶ می‌باشد، مشاهده می‌شود کشور عربستان سعودی در هر دو سال دارای رتبه نخست در منطقه بوده و البته رتبه جهانی آن طی این ۷ سال ۱۶ رتبه بهبود یافته است، این در حالی است که کشورهای مصر با رتبه ۱۹ در سال ۲۰۰۶ و افغانستان با رتبه ۲۰ در سال ۲۰۱۳ بیشترین رتبه‌ها را کسب کرده‌اند. ایران نیز همانطور که ملاحظه می‌شود در سال ۲۰۰۶ دارای رتبه ۱۴ بوده و در سال ۲۰۱۳ با ۳ پله سقوط در جایگاه ۱۷ منطقه قرار دارد.

۳. نظام تأمین اعتبار و حمایت از سرمایه‌گذاران

شاخص‌های فضای کسب‌وکار مدنظر بانک جهانی همانگونه که بیان شد عبارتند از ثبت شرکت، اخذ مجوز، استخدام و اخراج نیروی کار، ثبت و انتقال مالکیت، اخذ اعتبار، حمایت از سرمایه‌گذاران، پرداخت مالیات، تجارت برون‌مرزی، الزام‌آور بودن اجرای قراردادها و انحلال یک فعالیت. یکی از مهم‌ترین شاخص‌های موجود در این بین، سهولت اخذ اعتبار و همچنین حمایت از سرمایه‌گذاران در بازار سرمایه می‌باشد.

شاخص تأمین اعتبار و یا به عبارتی اخذ اعتبار که به‌عنوان یکی از شاخص‌های بهبود فضای کسب‌وکار بیانگر میزان دسترسی آسان به اعتبارات و سهولت در پیگیری اعتبارات و همچنین دسترسی مناسب به اطلاعات اعتباری است، دارای زیر شاخص‌هایی همچون میزان دسترسی، کیفیت و به اشتراک‌گذاری و مبادله اطلاعات اعتباری و همچنین آگاهی افراد نسبت به حقوق قانونی خود می‌باشد. هرچه در یک کشور میزان دسترسی به منابع با سهولت کمتری صورت گرفته و نظام مالی توانایی کمتری در تأمین منابع مالی برای تولید داشته باشد و همچنین مؤسسات اعتبارسنجی و رتبه‌بندی قدرت پایین‌تری برای به اشتراک‌گذاری و مبادله اطلاعات اعتباری در اختیار داشته باشند، امتیاز شاخص اخذ اعتبار برای این کشور در سطح پایین‌تری بوده و بنابراین در مورد شاخص فضای کسب‌وکار در جایگاه بدتری قرار خواهد گرفت (اشرفی و همکاران، ۱۳۹۰). در سال‌های گذشته فشار قابل توجه تقاضا برای اعتبار و تسهیلات از سیستم بانکی و کم‌توجهی به مؤسسات اعتبارسنجی و رتبه‌بندی در کشور ایران، بجز در چند سال اخیر، موجب شده است تا منابع مالی به سهولت و با قیمت پایین در اختیار تولیدکنندگان قرار نگیرد.

جدول (۲) شاخص اخذ اعتبار را برای کشورهای همسایه ایران در سال‌های ۲۰۰۶ و ۲۰۱۳ نشان می‌دهد:

نقش صنعت بیمه در بهبود فضای کسب و کار... ۱۰۱

جدول ۲. رتبه‌بندی کشورهای منطقه از نظر رتبه‌بندی منطقه‌ای و جهانی اخذ اعتبار سال‌های ۲۰۰۶ و ۲۰۱۳

نام کشور	سال		سال	
	رتبه منطقه‌ای	رتبه جهانی	رتبه منطقه‌ای	رتبه جهانی
عربستان سعودی	۴	۶۵	۴	۵۳
عراق	۱۴	۱۴۳	۱۷	۱۷۶
ایران	۵	۶۵	۷	۸۳
افغانستان	۱۸	۱۷۴	۱۴	۱۵۴
ارمنستان	۶	۶۵	۲	۴۰
آذربایجان	۱	۲۱	۳	۵۳
مصر	۱۷	۱۵۹	۸	۸۳
اردن	۱۰	۸۳	۱۵	۱۶۷
قزاقستان	۲	۴۸	۶	۸۳
کویت	۱۱	۸۳	۱۳	۱۰۴
قرقیزستان	۷	۶۵	۱	۱۲
لبنان	۳	۴۸	۱۲	۱۰۴
عمان	۱۵	۱۴۳	۱۰	۸۳
پاکستان	۹	۶۸	۵	۷۰
سوریه	۱۲	۱۱۷	۱۱	۸۴
تاجیکستان	۱۶	۱۴۳	۱۸	۱۸۰
ترکیه	۸	۶۵	۹	۸۳
امارات متحده عربی	-	-	-	-
ازبکستان	-	-	-	-
یمن	۱۳	۱۱۷	۱۶	۱۶۷

مأخذ: گزارش سالانه فضای کسب و کار بانک جهانی.

همانگونه که در جدول (۲) ملاحظه می‌شود در سال ۲۰۰۶ ایران در منطقه دارای رتبه ۵ بوده است، اما در سال ۲۰۱۳ با ۲ پله سقوط به رتبه ۷ رسیده است. ذکر این نکته ضروری به نظر می‌رسد که ایران در سال ۲۰۱۲ به رتبه ۱۱ در منطقه سقوط کرده بود. این مطلب حاکی از بهبود شرایط اخذ اعتبار در کشور از سال (۲۰۱۲-۲۰۱۳) می‌باشد.

بانک‌محور بودن بازار مالی در ایران و فشار قابل توجه تقاضا بر سیستم بانکی برای دریافت تسهیلات و توانایی اندک سایر حوزه‌های نظام مالی همچون صنعت بیمه برای تأمین منابع مالی سبب شده است تا تسهیلات به صورت آسان و ارزان در اختیار تولیدکنندگان و متقاضیان دریافت تسهیلات قرار نگیرد. بررسی‌ها نشان می‌دهد که دسترسی به سامانه اطلاعات جامع مشتریان نقش اساسی در تسهیل فرایند

اخذ اعتبار به‌ویژه در بعد اعتبارسنجی مشتریان دارد و موجب کاهش زمان فرایند اعطای اعتبار و کاهش هزینه بانک‌ها از ناحیه تسهیلات معوق و سررسید گذشته می‌شود. واقعیت این است که منابع بانکی محدود و تجهیز آن برای بانک‌ها با هزینه بالایی همراه است. بنابراین، اگر قرار باشد این منابع محدود به دلیل فقدان اطلاعات جامع از مشتری به‌طور بهینه اختصاص داده نشود و به مشتریان بدحساب و یا پروژه‌های فاقد توجیه فنی و اقتصادی اعطا شود سایر متقاضیان و پروژه‌های دارای توجیه از این تسهیلات و اعتبارات محروم می‌شوند. علاوه بر این نظام بانکی نیز به دلیل افزایش تسهیلات معوق با زیان مواجه خواهد شد و روز به روز از ظرفیت آن برای تأمین مالی مورد نیاز رشد اقتصادی کاسته خواهد شد. در این بخش برای نقش‌آفرینی صنعت بیمه در بهبود فضای کسب‌وکار در کشور می‌بایست نقش صنعت بیمه در نظام تأمین مالی کشور گسترش یابد.

شاخص حمایت از سهامداران خرد دارای ۴ مؤلفه اصلی شامل میزان شفافیت معاملات (انتشار اطلاعات)، مسئولیت مدیران، توانایی سهامداران در شکایت علیه سوء رفتار و تدبیر مدیران و مسئولین (سهولت شکایت سهامداران) و حمایت از سرمایه‌گذاران می‌باشد. دامنه ارزش‌گذاری این مؤلفه‌ها بین ۰ تا ۱۰ است. ۳ مؤلفه نخست مربوط به وضعیت حقوقی بازار سرمایه هر کشور و رابطه بازار سرمایه و به‌طور کلی بخش مالی اقتصاد با بخش قضایی آن کشور می‌باشد. اما شاخص چهارم بسته به میزان حمایت از سرمایه‌گذاران در بازار سهام به‌ویژه سهامداران خرد و سرمایه‌گذاران با سرمایه‌های اندک در مقابل نوسانات قابل توجه قیمت سهام در این بازارها می‌تواند متفاوت باشد.

جدول (۳) عملکرد شاخص حمایت از سرمایه‌گذاران را برای سال‌های ۲۰۰۶ و ۲۰۱۳ در بین

کشورهای همسایه ایران نشان می‌دهد. پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

نقش صنعت بیمه در بهبود فضای کسب و کار... ۱۰۳

جدول ۳. رتبه‌بندی کشورهای منطقه از نظر رتبه‌بندی منطقه‌ای و جهانی حمایت از سرمایه‌گذاران در سال‌های ۲۰۰۶ و ۲۰۱۳

نام کشور	سال	
	۲۰۰۶	۲۰۱۳
عربستان سعودی	رتبه منطقه‌ای: ۱۰ رتبه جهانی: ۹۹	رتبه منطقه‌ای: ۳ رتبه جهانی: ۱۹
عراق	رتبه منطقه‌ای: ۹ رتبه جهانی: ۹۹	رتبه منطقه‌ای: ۱۵ رتبه جهانی: ۱۲۸
ایران	رتبه منطقه‌ای: ۱۸ رتبه جهانی: ۱۵۶	رتبه منطقه‌ای: ۱۹ رتبه جهانی: ۱۵۰
افغانستان	رتبه منطقه‌ای: ۲۰ رتبه جهانی: ۱۷۳	رتبه منطقه‌ای: ۲۰ رتبه جهانی: ۱۸۵
ارمنستان	رتبه منطقه‌ای: ۷ رتبه جهانی: ۸۳	رتبه منطقه‌ای: ۵ رتبه جهانی: ۲۵
آذربایجان	رتبه منطقه‌ای: ۱۱ رتبه جهانی: ۱۱۸	رتبه منطقه‌ای: ۴ رتبه جهانی: ۲۵
مصر	رتبه منطقه‌ای: ۱۲ رتبه جهانی: ۱۱۸	رتبه منطقه‌ای: ۱۰ رتبه جهانی: ۸۲
اردن	رتبه منطقه‌ای: ۱۳ رتبه جهانی: ۱۱۸	رتبه منطقه‌ای: ۱۴ رتبه جهانی: ۱۲۸
قزاقستان	رتبه منطقه‌ای: ۴ رتبه جهانی: ۴۶	رتبه منطقه‌ای: ۱ رتبه جهانی: ۱۰
کویت	رتبه منطقه‌ای: ۲ رتبه جهانی: ۱۹	رتبه منطقه‌ای: ۸ رتبه جهانی: ۳۲
قرقیزستان	رتبه منطقه‌ای: ۳ رتبه جهانی: ۳۳	رتبه منطقه‌ای: ۲ رتبه جهانی: ۱۳
لبنان	رتبه منطقه‌ای: ۸ رتبه جهانی: ۸۳	رتبه منطقه‌ای: ۱۲ رتبه جهانی: ۱۰۰
عمان	رتبه منطقه‌ای: ۶ رتبه جهانی: ۶۰	رتبه منطقه‌ای: ۱۱ رتبه جهانی: ۱۰۰
پاکستان	رتبه منطقه‌ای: ۱ رتبه جهانی: ۱۹	رتبه منطقه‌ای: ۷ رتبه جهانی: ۳۲
سوریه	رتبه منطقه‌ای: ۱۴ رتبه جهانی: ۱۱۸	رتبه منطقه‌ای: ۱۳ رتبه جهانی: ۱۱۷
تاجیکستان	رتبه منطقه‌ای: ۱۹ رتبه جهانی: ۱۷۲	رتبه منطقه‌ای: ۶ رتبه جهانی: ۲۵
ترکیه	رتبه منطقه‌ای: ۵ رتبه جهانی: ۶۰	رتبه منطقه‌ای: ۹ رتبه جهانی: ۷۰
امارات متحده عربی	رتبه منطقه‌ای: ۱۵ رتبه جهانی: ۱۱۸	رتبه منطقه‌ای: ۱۶ رتبه جهانی: ۱۲۸
ازبکستان	رتبه منطقه‌ای: ۱۶ رتبه جهانی: ۱۱۸	رتبه منطقه‌ای: ۱۷ رتبه جهانی: ۱۳۹
	رتبه منطقه‌ای: ۱۷ رتبه جهانی: ۱۱۸	رتبه منطقه‌ای: ۱۸ رتبه جهانی: ۱۳۹

مأخذ: گزارش سالانه فضای کسب و کار بانک جهانی.

همانگونه که در جدول فوق ملاحظه می‌شود چه در سال ۲۰۰۷ و چه در سال ۲۰۱۳ ایران از نظر شاخص حمایت از سرمایه‌گذاران از جایگاه مناسبی در بین کشورهای منطقه و جهان برخوردار نمی‌باشد. علاوه بر این جایگاه ایران در این شاخص از سال (۲۰۰۷-۲۰۱۳) در بین کشورهای همسایه یک‌پله نیز نزول کرده است.

شاخص حمایت از سرمایه‌گذاران به‌طور کلی به فضای بازار سرمایه در هر کشور از حیث حقوقی برمی‌گردد، اما از منظر مؤلفه حمایت از سهامداران صنعت بیمه می‌تواند بنا به ماهیت توزیع ریسکی که دارد از سرمایه‌گذاران در برابر نوسانات قیمت سهام در بازار سرمایه حمایت نماید. این امر به‌ویژه در مورد سهامداران خرد و کسانی که با سرمایه‌های اندک وارد بازار سرمایه می‌شوند نمود پیدا می‌کند.

۴. صنعت بیمه و ارتباط آن با فضای کسب و کار

صنعت بیمه به‌عنوان یکی از بازارهای مالی غیربانکی و به‌دلیل ماهیت پوشش ریسک و توزیع‌کنندگی ریسک که در نظام اقتصادی یک کشور دارد، نقش قابل‌توجهی را می‌تواند در توسعه و بهبود فضای کسب و کار ایفا نماید. به‌طوری‌که توسعه‌یافتگی صنعت بیمه از حیث توسعه رشته‌های بیمه و افزایش توانمندی این صنعت برای تأمین منابع مالی مورد نیاز بخش تولیدی می‌تواند به بهبود و توسعه فضای کسب و کار در هر کشور کمک نماید.

همانگونه که بیان شد شاخص بهبود فضای کسب و کار دارای زیرشاخص‌های متعددی است که یکی از مهم‌ترین آنها شاخص‌های اخذ و تأمین اعتبار و همچنین حمایت از سرمایه‌گذاران می‌باشد. در بخش‌های پیشین به بررسی این دو شاخص و جایگاه اقتصاد ایران در بین کشورهای همسایه و کشورهای جهان از نظر این دو شاخص پرداخته شد. همانگونه که ملاحظه شد ایران در بین کشورهای منطقه و به‌ویژه کشورهای جهان از جایگاه نسبتاً مناسبی برخوردار نمی‌باشد.

نقشی که صنعت بیمه می‌تواند در بهبود فضای کسب و کار در کشور ایفا نماید به نقش این صنعت در بهبود وضعیت کشور در ۲ شاخص اخذ و تأمین اعتبار و همچنین حمایت از سرمایه‌گذاران برمی‌گردد. در شاخص اخذ اعتبار همانطور که عنوان شد ۴ زیرشاخص حقوق قانونی، اطلاعات اعتباری، میزان پوشش دفاتر ثبت اعتباری و میزان پوشش دفاتر ثبت خصوصی وجود دارند. از بین این ۴ زیرشاخص، شاخص حقوق قانونی با دامنه صفر تا ۱۰ بیان‌کننده نحوه تنظیم قوانین و میزان دسترسی به اعتبارات می‌باشد؛ به نحوی که هرچه رقم این شاخص بالاتر باشد به معنای تنظیم بهتر قوانین و دسترسی مطلوب‌تر به اعتبارات است. در این شاخص در صورتی که صنعت بیمه بتواند با ابزارهای خود میزان دسترسی به تسهیلات را هموارتر نمود و باعث کاهش هزینه تأمین اعتبارات شود، رسالت خود را در بهبود فضای کسب و کار در این شاخص به انجام رسانیده است.

به‌دلیل ماهیت بانک‌محور بودن نظام مالی در ایران، اکثریت تقاضا برای دریافت منابع مالی به سمت نظام بانکی سرازیر می‌شود؛ این در حالی است که سایر بازارهای مالی همچون صنعت بیمه و بازار سرمایه نیز می‌توانند با تأمین منابع مالی میان‌مدت و بلندمدت به تأمین منابع مالی بپردازند (عظیمی، ۱۳۹۰).

بر این اساس جایگاه صنعت بیمه در شاخص اخذ و تأمین اعتبار از طریق نقش آن در نظام تأمین مالی کشور مشخص می‌شود. صنعت بیمه به ۲ روش مستقیم و غیرمستقیم می‌تواند در شاخص اخذ اعتبار و به‌طور کلی نظام تأمین مالی نقش ایفا کند. صنعت بیمه نقش مستقیم خود را در نظام تأمین مالی و بهبود شاخص اخذ اعتبار از طریق فراهم‌سازی منابع مالی به منظور سرمایه‌گذاری مستقیم، به روش‌های خرید سهام در بازار سرمایه، سپرده‌گذاری در سیستم بانکی و خرید اوراق مشارکت ایفا

می‌نماید. در ایران سرمایه‌گذاری شرکت‌های بیمه در بازارهای مالی و پولی به استناد آیین‌نامه ۶۰ شورای عالی بیمه انجام می‌گیرد. بر این اساس هرچه منابع مالی بیشتری در اختیار صنعت بیمه باشد، مشارکت این صنعت در تأمین منابع مالی بیشتر خواهد بود.

در صنعت بیمه رشته بیمه‌ای عمر و پس‌انداز به دلیل تفاوت بین زمان دریافت حق بیمه و پرداخت خسارت منبع قابل توجهی را در اختیار شرکت‌های بیمه‌ای برای مشارکت در طرح‌های سرمایه‌گذاری و یا اعطای منابع مالی بلندمدت به بخش‌های مختلف قرار می‌دهد. بنابراین توسعه بیمه‌های عمر و پس‌انداز که زمینه‌ساز توسعه نقش صنعت بیمه در نظام تأمین مالی است، می‌تواند مهم‌ترین عامل بهبود فضای کسب و کار از ناحیه صنعت بیمه تلقی شود به نحوی که توسعه بیمه‌های عمر و پس‌انداز با در اختیار قرار دادن منابع مالی به شرکت‌های بیمه، زمینه را برای سهولت دسترسی به منابع مالی از طریق بخش بیمه فراهم می‌نماید.

مشارکت غیر مستقیم صنعت بیمه در بهبود شاخص اخذ اعتبار و همچنین نظام تأمین مالی از طریق ایجاد فضای اطمینان در بازار مالی است. به‌طور کلی بازارها دارای ریسک‌های فراوانی هستند که عدم پوشش مناسب این ریسک‌ها فعالیت و کسب و کار در آنها را با مشکل روبرو خواهد کرد. یکی از بهترین ابزارهایی که می‌تواند چنین ریسک‌هایی را پوشش دهد بیمه است. بیمه کارکرد بیمه‌گری خود در بازارها از جمله سرمایه و بازار پول را به‌طور عمده از طریق بیمه‌های اعتباری انجام می‌دهد. بیمه‌های اعتباری شامل بیمه اعتبار تجاری، بیمه اعتبار اوراق قرضه، بیمه اعتبار وام نقدی، بیمه اعتبار عمر مانده بدهکار، بیمه اعتبار بیماری و حوادث، بیمه اعتبار اسناد حساب دریافتی، بیمه اعتبار بیکاری اجباری و بیمه اعتبار اموال می‌باشد. بنابراین ایفای نقش غیر مستقیم بیمه در شاخص اخذ اعتبار و نظام تأمین مالی، به میزان توسعه یافتگی بیمه‌های اعتباری در صنعت بیمه وابسته است.

شاخص حمایت از سرمایه‌گذاران نیز شامل ۴ شاخص شفافیت معاملات، مسئولیت مدیران، توانایی سهامداران در شکایت علیه سوء رفتار مدیران و حمایت از سرمایه‌گذاران می‌باشد. ریسکی که هر سرمایه‌گذار در بازار سرمایه با آن مواجه است، ریسک ناشی از تغییرات ناگهانی و قابل توجه در قیمت سهام می‌باشد که سرمایه‌گذاران در این بازار را با زیان‌های غیرقابل جبرانی مواجه می‌نماید. هرچند صنعت بیمه در این شاخص دارای نقش مستقیم نمی‌باشد اما با ابزار بیمه سهام قادر است ریسک ناشی از این تغییرات قیمت را پوشش دهد. علاوه بر این یکی از ریسک‌هایی که به شدت مورد توجه سپرده‌گذاران در سیستم بانکی هر کشوری به‌ویژه بانک‌های خصوصی می‌باشد، ریسک عدم توانایی بانک‌ها در بازگرداندن سپرده‌ها به مشتریان در خلال بحران‌ها و شرایط ویژه اقتصادی است. این امر موجب خواهد شد تا سپرده‌گذاری به سهولت در سیستم بانکی انجام نگرفته و در پی آن

سیستم بانکی نیز از منابع مالی کافی برای تأمین مالی بخش‌های مختلف برخوردار نباشد و در نتیجه سهولت در انجام کسب‌وکار را با مشکل مواجه سازد. اگرچه صنعت بیمه در این شاخص بهبود فضای کسب‌وکار نیز نقش مستقیمی ندارد، اما با ابزار بیمه سپرده‌های بانکی می‌تواند این ریسک را پوشش دهد و روند انجام کسب‌وکار را تسهیل نماید.

بنابراین به‌طور کلی صنعت بیمه از طریق ابزارهایی که بتواند روند سرمایه‌گذاری را در اقتصاد به‌ویژه در بازار پول، سرمایه و سهام تسهیل نماید، می‌تواند در توسعه و بهبود فضای کسب‌وکار از طریق شاخص حمایت از سرمایه‌گذاران نقش داشته باشد. رشته‌های بیمه‌ای همچون بیمه سهام و بیمه سپرده از رشته‌هایی هستند که توسعه آنها سبب افزایش اطمینان‌بخشی به سرمایه‌گذاران و همچنین افزایش درجه حمایت از آنها خواهد شد.

۵. عملکرد متغیرهای تاثیرگذار صنعت بیمه بر بهبود فضای کسب‌وکار

صنعت بیمه نقش خود را در بهبود فضای کسب‌وکار از طریق توسعه رشته‌های بیمه‌ای مانند بیمه عمر و پس‌انداز، بیمه‌های اعتباری، بیمه سهام و بیمه سپرده ایفا می‌کند. در این بخش به بررسی عملکرد هر یک از رشته‌های بیمه‌ای فوق در صنعت بیمه کشور پرداخته شده است.

۵-۱. بیمه عمر و پس‌انداز

بیمه‌نامه‌های عمر به ۲ صورت انفرادی و گروهی صادر شده و بیمه‌شدگان را تحت پوشش قرار می‌دهند. رایج‌ترین بیمه‌نامه انفرادی در این رشته، بیمه‌نامه عمر و پس‌انداز است که علاوه بر جنبه پس‌انداز و تشکیل سرمایه، خطر فوت را تحت پوشش قرار می‌دهد. یکی از نمونه‌های بیمه‌نامه‌های گروهی بیمه‌نامه عمر کارکنان دولت است که کارمندان یک سازمان دولتی را تحت پوشش قرار می‌دهد. در جدول زیر میزان حق بیمه عمر در ۱۰ سال اخیر آورده شده است. همانطور که ملاحظه می‌شود میزان این حق بیمه در این دوره زمانی در حال افزایش بوده است.

جدول ۴. میزان حق بیمه عمر

(ارقام به میلیارد ریال)

برنامه سوم		برنامه چهارم					برنامه پنجم					
۱۳۷۹	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶	۱۳۸۷	۱۳۸۸	۱۳۸۹	۱۳۹۰	۱۳۹۱
۶۰۱	۵۶۸/۸	۸۸۹	۱۰۳۸	۱۰۶۴	۱۴۲۰	۱۶۲۸	۱۸۹۲	۲۱۱۵	۳۲۰۶	۴۶۸۶	۶۸۶۹	۱۰۴۴۹

مأخذ: سالنامه آماری صنعت بیمه کشور، بیمه مرکزی.

نقش صنعت بیمه در بهبود فضای کسب و کار... ۱۰۷

علیرغم افزایش میزان حق بیمه عمر طی ۱۰ سال اخیر، این میزان در مقایسه با سایر کشورهای منطقه هنوز در رده پایینی قرار دارد.

۵-۲. بیمه اعتباری

بیمه اعتباری بر اساس آیین نامه شماره ۵۱ شورای عالی بیمه که ارائه آن منوط به فروش به صورت گروهی گردیده، ریسک عدم بازپرداخت تسهیلات مالی ارائه شده توسط بنگاه های اقتصادی، بانک ها و مؤسسات مالی و اعتباری که از ناحیه مشتریان ایجاد شود را تحت پوشش بیمه قرار می دهد (باغستانی، ۱۳۹۰). بیمه های اعتباری را که جزو بیمه های اموال و زیان های پولی است، می توان به ۲ بخش داخلی و خارجی تقسیم نمود. در بخش خارجی، فروشندگان کالا و خدمات از یک نوع پوشش بیمه ای به نام بیمه نامه اعتباری صادراتی برخوردار شده و زیان هایی مانند ریسک های سیاسی، تغییر قوانین و مقررات دولت ها و ... را تحت پوشش قرار می دهند، اما در بخش داخلی بیمه تسهیلات اعطایی و بیمه فروش های اعتباری از جمله مهم ترین بیمه نامه های اعتباری هستند. بیمه های اعتباری شامل بیمه اعتبار تجاری، بیمه اعتبار اوراق قرضه، بیمه اعتبار وام نقدی، بیمه اعتبار عمر مانده بدهکار، بیمه اعتبار بیماری و حوادث، بیمه سپرده های بانکی، بیمه اعتبار اسناد حساب دریافتی، بیمه اعتبار بیکاری اجباری و بیمه اعتبار اموال می باشد که بسته به نوع کاربردهای مختلفی دارند (صحت و همکاران، ۱۳۸۷). شرکت های بیمه با ارائه این نوع پوشش های بیمه ای می توانند روند دریافت منابع مالی توسط نظام بانکی و سایر بخش های نظام مالی را تسهیل نمایند.

بیمه های اعتباری تا پایان سال ۱۳۸۳ از رشد خوبی برخوردار بوده و هر ساله پرتفوی آن افزایش پیدا کرده اند اما متأسفانه از سال ۱۳۸۴ تا کنون روند نزولی داشته و از رشد منفی برخوردار بوده است.

جدول (۵) عملکرد بیمه های اعتباری در کشور را از سال (۱۳۹۱-۱۳۷۹) نشان می دهد. همانطور که در این جدول ملاحظه می گردد روند حق بیمه های اعتباری از سال ۱۳۸۰ تا پایان سال ۱۳۸۳ صعودی بوده و سهم آن در پرتفوی صنعت بیمه کشور در حال افزایش است. اما از سال ۱۳۸۴ تا ابتدای برنامه پنجم این روند نزولی شده و سهم در پرتفوی بیمه در حال کاهش می باشد. سپس با آغاز سال های برنامه پنجم به دلیل توجه بانک ها به این رشته بیمه ای، حق بیمه اعتباری در کشور با رشد نسبتاً خوبی مواجه شد. این رشد به ویژه در سال ۱۳۸۹ نسبت به سال ۱۳۸۸، برابر با ۷۹۰ درصد بوده است.

جدول ۵. میزان حق بیمه اعتباری

(ارقام به میلیارد ریال)

برنامه سوم			برنامه چهارم					برنامه پنجم				
۱۳۷۹	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶	۱۳۸۷	۱۳۸۸	۱۳۸۹	۱۳۹۰	۱۳۹۱
۱۱/۷	۱۱/۷	۷۵/۹	۸۶/۶	۱۸۴/۶	۱۷۶/۶	۱۲۸/۳	۹۱/۷	۷۰/۱	۳۳	۲۹۴	۴۶۸/۴	۳۰۷/۳

مأخذ: سالنامه آماری صنعت بیمه کشور، بیمه مرکزی.

۵-۳. بیمه سهام

نظام مالی ایران اگرچه بانک‌محور است اما ایجاد، استقرار و حفظ یک بازار سرمایه کارا، شفاف و سالم یکی از ضرورت‌های اصلاح و بهبود فضای کسب و کار کشور می‌باشد و در مقابل، توسعه، اندازه و عمق بازار سرمایه متأثر از این فضا است. توسعه بازار سرمایه باعث افزایش دسترسی به سرمایه، افزایش نقدشوندگی اوراق بهادار، توزیع ریسک و کاهش هزینه سرمایه خواهد شد. نقش بیمه سهام در بهبود فضای کسب و کار از مسیر نقش بازار سرمایه در توسعه فضای کسب و کار می‌گذرد. بیمه سهام با افزایش اطمینان بخشی سرمایه‌گذاران به بازار سهام در نتیجه نوسانات قابل توجه و غیرقابل پیش‌بینی در قیمت سهام به‌ویژه سهامداران خرد، جذب سرمایه را در بازار سرمایه تسهیل نموده و در مقابل میزان دسترسی به منابع مالی توسط بازار سرمایه با سهولت بیشتری انجام خواهد پذیرفت. در بازار سرمایه و صنعت بیمه کشور تا کنون سازوکار اجرایی رشته بیمه‌ای سهام تعبیه نشده است. اما استفاده از ابزارهایی مشابه آن همچون ابزار اختیار فروش تبعی برخی از کارکردهای این رشته بیمه‌ای را انجام داده و سبب جذب بخشی از نقدینگی به سمت بازار سرمایه شده است. اما به کارگیری و استفاده از ابزار بیمه سهام می‌تواند از طریق گسترش نقش بازار سرمایه در بهبود فضای کسب و کار به‌طور متقابل نقش صنعت بیمه را نیز در توسعه فضای کسب و کار گسترش دهد.

۵-۴. بیمه سپرده

تا پیش از ورود بانک‌های خصوصی به عرصه بانکداری کشور، نظام بانکی کشور دولتی و نگرانی مردم در خصوص سپرده‌هایی که در بانک‌ها سپرده‌گذاری می‌کردند کمتر بود. با امکان حضور بانک‌های خصوصی در کنار ساختمان‌ها و شعب چشمگیری که در اقصی نقاط کشور ایجاد کرده‌اند و طرح‌های نوینی که در جذب سپرده‌ها به کار می‌برند، هنوز نگرانی‌هایی در بین مردم برای سپرده‌گذاری‌های کلان در مقایسه این بانک‌ها با بانک‌های دولتی وجود دارد. برای کاهش این نگرانی‌ها و جلب اعتماد عمومی از یک سو و قرار دادن تکیه‌گاهی مطمئن برای نظام بانکی در مواقع بحرانی و حساس می‌بایست یک مکانیزم قوی بیمه‌ای در چرخه اقتصاد بانکداری وارد شود.

بیمه سپرده یکی از راه‌های ورود بیمه به عرصه بانکداری است. اگرچه بانک مرکزی در ایران تمام سپرده‌های بانکی را تضمین می‌نماید، اما این امر از اهمیت بیمه سپرده در اطمینان‌بخشی به سپرده‌گذاران سیستم بانکی نخواهد کاست. افزایش اعتماد سپرده‌گذاران به سیستم بانکی منجر به عدم خروج نقدینگی از سیستم بانکی در شرایط حساس شده و بنابراین تأمین مالی بخش‌های مختلف توسط نظام بانکی را تسهیل می‌نماید و از این طریق در بهبود فضای کسب و کار نقش خواهد داشت.

نظام بیمه سپرده‌ها به ۲ صورت متداول بیمه سپرده ضمنی و صریح صورت می‌گیرد. در بیمه سپرده ضمنی حمایت دولت از سپرده‌گذاران مصلحتی بوده و دولت‌ها این حمایت را انجام می‌دهند نه به دلیل اینکه آنها از لحاظ قانونی مجبور باشند بلکه به خاطر اینکه به اهداف سیاسی ملی خود دست یابند. در مقابل یک سیستم بیمه سپرده صریح در چارچوب قانون و مقررات ایجاد می‌شود و قوانین و آیین‌نامه‌هایی برای عمل به این سیستم وجود دارد که در آن نوع مؤسسات و سپرده‌هایی که مشمول بیمه هستند و نحوه عضویت در سیستم، اجباری و اختیاری بودن آن و مقدار حداکثر سپرده‌هایی که می‌بایست بیمه شوند و اینکه چگونه سیستم بیمه سپرده تأمین مالی شود و ابزارهایی که بیمه‌گر در هنگام ورشکستگی بانک می‌تواند از آنها استفاده نماید، مشخص شده است (افشاری، ۱۳۸۸).

در مورد این رشته بیمه‌ای نیز همچون بیمه سهام به دلیل اطمینان‌خاطری که از تضمین سپرده‌ها توسط بانک مرکزی وجود دارد، سازوکار اجرایی مناسبی در صنعت بیمه کشور تعبیه نشده است.

۶. چالش‌های صنعت بیمه در مسیر بهبود فضای کسب و کار

چالش‌هایی که صنعت بیمه در مسیر بهبود فضای کسب و کار با آن مواجه است متناظر با چالش‌های مرتبط با رشته‌های بیمه‌ای است که در نقش صنعت بیمه در بهبود فضای کسب و کار جایگاه ویژه‌ای دارند. رشته‌هایی همچون بیمه عمر و پس‌انداز، بیمه اعتباری، بیمه سهام و بیمه سپرده.

در مورد بیمه عمر و پس‌انداز، ضریب نفوذ پایین این رشته بیمه‌ای و سهم اندک آن در پرتفوی صنعت بیمه کشور و همچنین پایین بودن میزان آشنایی افراد با مزایای این رشته بیمه‌ای و در نتیجه تقاضای پایین برای خرید این بیمه‌نامه در مقابل سپرده‌های بانکی و یا حتی خرید سهام در بازار سرمایه و بازار غیررسمی همچون طلا و ارز و بازار کالاهای سرمایه‌ای همچون بازار مسکن از مهم‌ترین چالش‌های مرتبط با این رشته بیمه‌ای می‌باشد. این امر به نحوی است که در طول برنامه‌های سوم و چهارم و حتی برنامه پنجم سهم بیمه‌های عمر و پس‌انداز همواره کمتر از ۱۰ درصد پرتفوی صنعت بیمه کشور بوده است (پیرویان و همکاران، ۱۳۹۰).

در مورد بیمه اعتباری کمبود یک سازوکار اجرایی مناسب برای اجرای هر چه بهتر این رشته بیمه‌ای در کشور از مهم‌ترین چالش‌های این رشته بیمه‌ای می‌باشد. جهت انجام امور اعتباری نخستین و اساسی‌ترین کاری که باید صورت پذیرد اعتبارسنجی مشتریان توسط شرکت‌های بیمه می‌باشد. شرکت اعتبارسنجی ایرانیان تا حدودی در سال‌های اخیر به این امر پرداخته است اما بهتر انجام گرفتن این امر نیازمند تعامل سازنده بخش بانکی با شرکت‌های بیمه در جهت ایجاد و به کارگیری بانک اطلاعات مشتریان می‌باشد. کمبود نیروهای انسانی متخصص در زمینه اعتبارسنجی و انجام امور اعتباری نیز از چالش‌های دیگر توسعه این رشته بیمه‌ای می‌باشد.

همانطور که بیان شد رشته‌های بیمه‌ای همچون بیمه سهام و بیمه سپرده تا کنون به شکل واقعی آن در صنعت بیمه کشور به مورد اجرا گذاشته نشده است. کمبود این دو رشته بیمه‌ای برای صنعت بیمه کشور از چالش‌های مرتبط با این دو رشته در بهبود فضای کسب و کار توسط صنعت بیمه می‌باشد.

۷. نتیجه‌گیری و ارائه راهکارهای افزایش نقش صنعت بیمه در بهبود فضای کسب و کار در کشور

بهبود شاخص فضای کسب و کار در هر کشور مستلزم هماهنگی تمام بخش‌ها و زیربخش‌های اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی آن کشور است. تعامل هر کدام از این بخش‌ها با یکدیگر و با کل مجموعه است که در نهایت شاخص فضای کسب و کار را ارتقا خواهد داد. شاخص فضای کسب و کار در ایران در مقایسه با کشورهای جهان و حتی کشورهای همسایه ایران از جایگاه مناسبی برخوردار نبوده و نیازمند بازبینی اساسی در متغیرهای بهبود دهنده این شاخص می‌باشد. یکی از بخش‌هایی که می‌تواند نقش قابل توجهی را در این زمینه ایفا نماید صنعت بیمه است. اما صنعت بیمه ایران به دلیل چالش‌های موجود به‌ویژه در رشته‌هایی همچون بیمه عمر و پس‌انداز، بیمه اعتباری، بیمه سهام و بیمه سپرده که کمک قابل توجهی به گسترش نقش این صنعت در بهبود فضای کسب و کار می‌نمایند از نقش آفرینی در بهبود این شاخص محروم مانده‌اند.

راهکارهای قابل ارائه برای توسعه نقش صنعت بیمه در بهبود فضای کسب و کار نیز منطبق بر راهکارهای افزایش نقش صنعت بیمه در نظام تأمین مالی و همچنین راهکارهای توسعه و به کارگیری رشته‌های بیمه‌ای می‌باشد. در مورد بیمه‌های عمر و پس‌انداز اتخاذ سیاست‌های تشویقی مناسب همچون معافیت‌های مالیاتی و ... برای افزایش جذابیت این رشته بیمه‌ای برای سرمایه‌گذاران و در نتیجه افزایش ضریب نفوذ بیمه عمر و همچنین افزایش سهم این رشته بیمه‌ای در پرتفوی صنعت بیمه کشور ضمن گسترش فرهنگ‌سازی در مورد استفاده از بیمه‌نامه عمر به جای سرمایه‌گذاری در بخش مسکن، ارز، طلا و ...، تأسیس شرکت‌های تخصصی بیمه عمر در کشور،

نقش صنعت بیمه در بهبود فضای کسب و کار... ۱۱۱

تفکیک حساب‌های بخش بیمه‌های عمر و پس‌انداز از سایر حساب‌های شرکت‌های بیمه‌ای، اعطای مجوز حضور شرکت‌های بیمه خارجی به منظور مشارکت در زمینه بیمه‌های عمر با شرکت‌های بیمه داخلی برای استفاده از تجربیات آنها در این زمینه می‌تواند کمک شایانی به افزایش نقش صنعت بیمه در بهبود فضای کسب و کار نماید.

در مورد توسعه بیمه‌های اعتباری که زمینه‌ساز افزایش نقش صنعت بیمه در بهبود فضای کسب و کار در کشور است راهکارهای زیر پیشنهاد می‌گردد:

- آزاد سازی تعرفه‌ها در راستای طرح تحول صنعت بیمه
- پذیرش بیمه‌نامه‌های اعتباری به عنوان جایگزینی برای اسناد ضمانتی از طرف بانک‌ها
- افزایش شرکت‌های تخصصی اعتبارسنجی مشتریان
- به کارگیری انواع بیمه‌نامه‌های اعتباری در شرکت‌های بیمه
- فرهنگ‌سازی در جهت استفاده از بیمه‌نامه‌های اعتباری توسط عموم مردم
- پیگیری و تسریع در امر پرداخت خسارت به دریافت‌کنندگان بیمه‌نامه‌های اعتباری توسط شرکت‌های بیمه

در مورد ۲ رشته بیمه‌ای سهام و بیمه سپرده نیز تعبیه سازو کار اجرایی مناسب برای به کارگیری این دو رشته بیمه‌ای در صنعت بیمه کشور باعث افزایش هماهنگی بازارهای مالی با یکدیگر به منظور تأمین آسان‌تر اعتبارات و همچنین حمایت بیشتر از سرمایه‌گذاران خواهد شد که نتیجه آن بهبود فضای کسب و کار و ارتقای جایگاه کشور در رتبه‌بندی فضای کسب و کار خواهد بود.

منابع

- اشرفی، یکتا و فاطمه فهیمی فر (۱۳۹۰)، "بررسی شاخص‌های بهبود فضای کسب و کار با تأکید بر جایگاه ایران"، *مجله اقتصادی*، دوره ۱۱، شماره ۱۱.
- افشاری، زهرا (۱۳۸۸)، "تأثیر سیستم بیمه سپرده صریح بر وقوع بحران‌های بانکی (در کشورهای در حال توسعه)"، *نشریه پول و اقتصاد*، سال ۱، شماره ۱، پاییز.
- باغستانی‌مبیدی، مسعود (۱۳۹۰)، "بیمه‌های اعتباری، چالش‌ها و راهکارها"، *مجله اقتصادی ماهنامه بررسی مسائل و سیاست‌های اقتصادی*، سال ۱۲، شماره ۵، مرداد و شهریور.
- پیرویان، افسانه و منصور زراءنژاد (۱۳۹۰)، "بررسی ارتباط ساختار بازار بر عملکرد صنعت بیمه در ایران"، *تازه‌های جهان بیمه*، شماره ۱۷۶.
- صحت، سعید و پژمان زندی (۱۳۸۷)، "بررسی و مقایسه ابزارهای رقیب بیمه اعتبار تجاری در مدیریت ریسک اعتبار"، *تازه‌های جهان بیمه*، شماره ۱۲۵، آبان و آذر.
- عظیمی، سیدرضا و مسعود باغستانی‌مبیدی (۱۳۹۰)، "نقش صنعت بیمه در نظام تأمین مالی در مقایسه با کشورهای منتخب"، *همایش بررسی روش‌های تأمین مالی با محوریت بانک، بیمه و بازار سرمایه*، دانشگاه پیام‌نور.

<http://doingbusiness.org>.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی